

ВСТУП

*Довіряти Ви можете кому завгодно,
але повністю розраховувати лише на себе
(східне прислів'я)*

Інституційно оформлений рух фінансових потоків становить базову умову функціонування будь-якої соціально-економічної системи. Тому питання відтворення і розподілу фінансових ресурсів, участь різних сфер економіки у формуванні фінансових потоків, раціональне регулювання цих процесів є важливим науковим і практичним завданням. Не менш затребуваним розглядається сьогодні й факт підвищеної уваги до формування фінансових систем, які б в умовах несприятливих шоків сприяли поглинанню їх впливу, забезпечували зниження тривалості періоду криз, а також адаптацію механізму регулювання фінансових відносин, які визначаються сукупністю економічних і політичних чинників, до різних умов функціонування.

Окреслені питання у зазначеній постановці безпосередньо пов'язані з поняттям фінансового простору, що здатний сприяти нарощуванню чи, навпаки, втраті необхідних обсягів та якості фінансових ресурсів, що актуалізує необхідність його більш глибокого дослідження.

У межах пізнання фінансового простору особливо значимими є різноманіття глобальних і локальних проявів фінансових відносин, які опосередковують ефективність механізму адаптації фінансових систем, а на цій основі – управління потенціалом соціально-економічних систем з оптимізацією ресурсів для забезпечення довгострокового і сталого зростання.

Відомо, що глобалізація, яку відносять до третього періоду значних економічних трансформацій і порівнюють з епохою Відродження або Індустріальною революцією, розширила не лише фізичні межі ринку, але й фінансові. Йдеться про можливі джерела фінансування, що має свій прямий і зворотний зв'язок із різними фінансовими відносинами, фінансовим потенціалом, а тому не може залишити осторонь завдання формування сучасної фінансової парадигми.

Глобалізація – безсумнівне досягнення світового соціального прогресу фактично другої половини ХХ ст. має багато переваг, які важко досягти окремій державі. У сучасній глобалізованій економіці фінансовому сектору, у межах якого відбувається формування,

розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів на потреби соціально-економічного розвитку держави, належить провідна роль.

Однак у контексті подальших фінансових криз набула поширення концепція, що відображала також недоліки глобалізації. Водночас не можна не зазначити, що окремі втрати ефективності часто (інколи безпідставно) пояснюють саме як результат впливу глобалізаційних процесів, щоб приховати реальні причини таких втрат. Звідси логічним постає питання – віднайти інструменти раціональної керованості глобалізацією в розумінні управління та її адекватного регулювання.

Одним із таких інструментів для мінімізації недоліків і їх збалансування з перевагами глобалізаційних трансформацій постає деглобалізація. Використання цього інструменту жодним чином не нівелює і не применшує значимості процесів глобалізації як об'єктивності. Деглобалізація – це не розгортання якісно нових суспільних відносин, а саме своєрідний підхід, інструмент до вирішення тих проблем, питань, викликів, які ставляться чи розглядаються глобалізмом, але можуть бути вирішені з необхідною ефективністю і по-іншому.

Подолання вад глобалізації, пошук балансу між глобальними і локальними рішеннями з різною активністю піднімаються в науковому колі. Фактично гострота цих питань ніколи не зникала з порядку денного. Наприклад, захист національного товаровиробника, політика економічного, технологічного, торгового протекціонізму, активізація націоналізму, які можна віднести до проявів процесів деглобалізації.

Не варто скинути з рахунку існування внутрішніх проблем, які складно і навіть не завжди можливо вирішити через органи міжнародних інституцій та домовленостей. Отже, серед різновидів деглобалізації існують процеси регіоналізації, регіональне економічне співробітництво у світовому та національному вимірах, регіональні інтеграції (глокалізації), роль яких посилюється. Україна має значний, повною мірою нереалізований потенціал, продуктивно поєднуючи процеси глобалізації і деглобалізації.

Однак у будь-якому випадку у процесі розв'язання і внутрішніх, і зовнішніх проблем особлива роль належить розбудові фінансового простору. Останній, будучи системним поняттям, охоплює фінансову політику і фінансову систему, яка втілює цю політику, та відповідний інструментарій. У цьому ряду й опосередковані складові, а саме сукупність процесів, які відбуваються у національному та світовому середовищах, проте у підсумку безпосередньо формують такий простір.

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Окремі просторові сегменти: бюджетний, податковий, митний, банківський, валютний, борговий тощо в багатоманітності глобальних і деглобалізаційних процесів, що їх формують, об'єднані фінансовим простором як базисним та спільною ціллю – досягнення і захист національних інтересів, державного суверенітету, що можна розцінити як основну мету цього монографічного дослідження.

У першому розділі на основі використання структурно-функціонального й інституціонального підходів отримали подальший розвиток теоретичні положення щодо сутності, функцій та особливостей формування фінансового простору. Це сприяло посиленню акцентів традиційного розгляду фінансової системи як незмінного формування на її динамічність за рахунок сукупності процесів, що відбуваються у національному та світовому середовищах, і на цій основі – здійснювати зміну використовуваних методів та інструментів.

У другому розділі здійснено оцінку впливу глобалізації на соціально-економічний розвиток і формування фінансового простору. Визначено значення іноземного інвестування, зовнішніх державних заборгованостей. Крізь призму ключової стратегії у світлі глобальних тенденцій суспільного розвитку, а саме цифровізації, оцінено особливості трансформації платіжних систем і розвиток цифрових валют.

У третьому розділі отримали подальший розвиток положення щодо впливу на формування фінансового простору окремих проявів деглобалізаційних процесів. Зокрема, досліджено вплив процесів деглобалізації на розвиток технології надання банківських послуг, реструктуризацію боргових навантажень, особливості забезпечення соціальної безпеки та зміни ролі територіальних громад у формуванні фінансового простору.

У четвертому розділі визначено стратегічні вектори зміцнення фінансового простору на основі забезпечення взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій. Як ефект такого взаємозв'язку, досліджено взаємодію банківського та боргового сегментів економіки, державного і приватного партнерства, трансформації податкової політики. Зазначено актуальність використання потенціалу цифрової трансформації в розвитку суб'єктів економіки, корпорацій і домогосподарств, страхової діяльності.

Отже, у монографії викладені окремі авторські бачення та рекомендації щодо втілення просторового аспекту розвитку фінансових відносин і руху фінансових потоків з огляду на глобалізаційні та деглобалізаційні трансформації з тим, щоб сформувати фінансовий простір, адекватний як сучасним реаліям, так і вимогам подальшого сталого поступу.